

XXXIII

SEJM WALNY PIOTRKOWSKI

26 GRUDNIA 1524 - 23 LUTEGO 1525 R.

WSTĘP

Sejm walny, zwołany przez króla na 21 grudnia 1524 r. do Piotrkowa, obradował od 26 grudnia do 21 lub 23 lutego 1525 r.¹ Działał on pod wrażeniem groźnego najazdu turecko-tatarskiego, który latem 1524 r. spustoszył Podole i Ruś Czerwoną, aż po San, przy biernej postawie słabych liczebnie oddziałów „obrony potocznej”. Powracała też na forum obrad sprawa pruska, wobec wygasającego już rozejmu z wielkim mistrzem Albrechtem. Nie brakowało zdecydowanych głosów, aby „nie zawierać ani pokoju, ani rozejmu z Zakonem, lecz usunąć go z tych ziem”². W tej sytuacji podjęto znowu dyskusję nad planami reform skarbowo-wojskowych, kwestie kodyfikacji prawa odkładając na plan dalszy.

Ostatecznie dorobek tego sejmiku nie przedstawiał się imponująco, z uwagi na zwycięstwo tendencji kompromisowych tak w polityce zagranicznej, jak i wewnętrznej³. Nie uchwalono – poza dwoma – i to nader szczególnymi – aktów o charakterze konstytucyjnym⁴. Nie dokonano reformy skarbowej, choć dużo o tym w izbie poselskiej mówiono⁵. Zgodzono się jednak na powiększony podatek, obejmujący wszystkie stany, podobnie jak w latach 1519-1520. Wprawdzie król Zygmunt I ogłosił na sejmie sporo istotnych norm, ale były to edykty o lokalnej mocy obowiązującej, ordynacje bądź mandaty królewskie do starostów, czyli akty prawne, które mogły wejść w życie niezależnie od sejmiku⁶.

W niniejszym wydawnictwie uwzględniamy następujące teksty:

I. *Obligatio Regiae Maiestatis de administranda iustitia*, z 20 lutego 1525 r.⁷

¹ W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 35, s. 135, podał daty: 24 grudnia – 21 lutego. Skorygowali je R. Marciniak, *Sejm piotrkowski 26 grudnia 1524 – 23 lutego 1525* (CPH, t. XXVI-2, 1974, s. 195 i nn.) oraz W. Uruszczak, *Sejm walny koronny w latach 1506-1540*, Warszawa 1980, s. 68.

² AT, t. VII, nr 33, s. 251.

³ Por.: MRPS, cz. IV, vol. 1, s. 270-275, gdzie jako wydane *in conventionem generalium Piotrcoviensium* oznaczono akty nr 4607-4634, 4636-4638, 4642-4646, 4648-4684; ibidem, vol. 2, s. 307-312, nr 14092, 14094-14186.

⁴ Por. niżej, nr I i IV.

⁵ Por. R. Marciniak, op. cit., s. 200 i nn.

⁶ O. Balzer opublikował następujące z nich: *Edictum de lutheranis in capitaneatu Wschowiensi puniendis*, z 29 stycznia 1525 r. (CIP, t. IV-1, nr 34, s. 116); *Decretum de poenis in iudicio castrensi Lanciensi solvi solitis nonnisi a capitaneo loci percipiendis*, z 2 lutego 1525 r. (ibidem, nr 35, s. 117); *Ordinatio orborae Chęcinensis*, z 5 lutego 1525 r. (ibidem, nr 36, s. 117-118; wcześniej opublikowana drukiem przez H. Łabęckiego, *Górnictwo w Polsce*, Warszawa 1841, t. II, nr 35, s. 228-230); *Mandatum ad capitaneos Chelmenses et Belzenses de vadiis inter terrigenas litigantes interponendis*, z 11 lutego 1525 r. (CIP, t. IV-1, nr 37, s. 118-119); *Mandatum ad capitaneum Haliciensem de kmethonibus ab officiis civilibus non arestandis nec depactandis, sed coram dominis ipsorum conveniendis*, z 23 lutego 1525 r. (ibidem, nr 41, s. 133). Poza wydanymi drukiem, na uwagę jeszcze zasługują: królewskie zatwierdzenie przywilejów zakonu Kartuzów (MRPS, cz. IV, vol. 1, s. 271 nr 4625) oraz zatwierdzenie aktu przymierza między Henrykiem ks. Meklemburgii a książętami pomorskimi Jerzym i Barnimem (ibidem, vol. 2, s. 308, nr 14109).

⁷ Tekst ten znajduje się w MK₁, t. 38, s. 218-219 (skąd zaczerpnięto tytuł), oraz MK₂, t. 39, s. 278. Wydany przez T. Działyńskiego w AT, t. VII, Poznań 1857, nr 7, s. 163, oraz przez O. Balzera, CIP, t. IV-1,

- II. *Litterae universales de contributionibuss*, z 17 lutego 1525 r.⁸
III. *Litterae universales exactionis ducillorum*, również z 17 lutego 1525 r.⁹
IV. *Constitutio de bonis et fundis totius regni taxandis*, z 8 maja 1525 r.¹⁰

nr 40, s. 132 (tamże zestawione zostały inne odpisy rękopiśmienne), pod pochodzącym od wydawcy tytułem: *Decretum de conventu iustitiae ad iura regni exequenda et reformanda proxime statuendo*. Wydanie niniejsze opiera się na edycji balzerowskiej.

⁸ Tekst ten znajduje się w MK₁, t. 38, s. 207-215 (skąd zaczerpnięto jego tytuł) oraz MK₂, t. 39, s. 265-275. Drukiem wydany został przez T. Działyńskiego w AT, t. VII, Poznań 1857, nr 15, s. 180-184, a także przez O. Balzera, CIP, t. IV-1, nr 38, s. 119-129 (tamże zestawione zostały inne odpisy rękopiśmienne), pod pochodzącym od wydawcy tytułem: *Litterae universales contributionum publicarum ab omnibus statibus regni solvendarum*. Wydanie niniejsze opiera się na edycji balzerowskiej.

⁹ Tekst ten znajduje się w MK₁, t. 38, s. 215-218 (skąd zaczerpnięto jego tytuł) oraz MIC, t. 39, s. 275-277. Drukiem wydany został przez O. Balzera, CIP, t. IV-1, nr 39, s. 130-131, pod skorygowanym przezeń tytułem: *Litterae universales contributionis ducillorum*. Wydanie niniejsze opiera się na edycji balzerowskiej.

¹⁰ Tekst ten zachował się w MK₁, t. 38, s. 386-392; opatrzony jest datą 8 maja 1525 r., ale z artykułu 1 wynika, iż powstał on na sejmie piotrkowskim może jeszcze z końcem grudnia 1524, a tylko jego ogłoszenie (może z powodu znaczenia hołdu pruskiego) odwlekło się do maja. Wydany przez T. Działyńskiego, AT, t. VII, 1857 r., nr 31, s. 245-248, oraz przez O. Balzera, CIP, t. IV-1, nr 52, s. 180-184. Tamże zestawione zostały późniejsze odpisy rękopiśmienne tego aktu.